

JOVES I EL MUR INFRANQUEJABLE

Ponència de Arantxa Tirado

Doctora en Relacions Internacionals
per la UAB i Doctora en Estudis
Llatinoamericans per la UNAM.

Jornades UPEC

El futur del treball: utopia o
distopia?

Juliol del 2018

Debat:

JOVES I EL MUR INFRANQUEJABLE

Participants:

Berta Barbet, Arantxa Tirado, Juan Carlos Monedero, Albert Martín

Autor:

Arantxa Tirado

Politòloga.

Doctora en Relacions Internacionals per la UAB i Doctora en Estudis Llatinoamericans per la UNAM.

Data:

Dijous 5 de juliol

Trobareu totes les ponències de XIV Jornades de la UPEC a upec.cat

EL MUR INFRANQUEJABLE: ÉS GENERACIONAL O DE CLASSE?

Arantxa Tirado Sánchez¹

La Universitat Progressista d'Estiu m'ha convidat a parlar sobre el “mur infranquejable”. Entenc que el propòsit d'aquesta taula és reflexionar sobre les diferències intergeneracionals que impedeixen la inserció de les generacions més joves en el món laboral, polític, econòmic o acadèmic, en les mateixes condicions que van tenir els seus pares i mares fa dècades.

No obstant això, m'agradaria donar la volta a aquesta proposta i entrar a qüestionar si veritablement ens trobem davant un mur infranquejable que és generacional o, si més aviat, som davant un mur infranquejable que s'erigeix sobre altres totxos que tenen a veure amb les divisòries de classe que caracteritzen les societats capitalistes, com són la catalana o espanyola. Així que he decidit titular aquesta ponència amb una pregunta: “El mur infranquejable: és generacional o de classe?”. En aquestes línies em proposo respondre-la.

Sovint ens enfoquem a debatre sobre aquesta bretxa entre generacions però oblidem que no tothom viu igual dins aquest sistema, que hi ha classes socials. La precarietat no ens afecta a totes per igual. Aquestes afirmacions semblen molt òbvies, potser, però crec que cal recordar-les en un moment en què estan proliferant discursos i

---

¹ Politòloga. Doctora en Relacions Internacionals per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i doctora en Estudis Llatinoamericans per la Universidad Nacional Autònoma de México (UNAM). Coautora, junt amb Ricardo Romero Laullón, de *La clase obrera no va al paraíso: crónica de una desaparición forzada* (Akal Editor, 2016).

anàlisis confoses sobre el que està passant actualment en el món del treball i la societat en general.

Una d'aquestes anàlisis és la que fa Guy Standing en el seu llibre sobre el "precariat",² una suposada nova classe social que estaria composta pels sectors més empobrits dels treballadors que s'oposarien als sectors tradicionals de la classe treballadora per la seva manca de drets i pitjors condicions laborals i salarials. Aquesta divisió de la classe treballadora, que presenta una dualitat entre sectors més afavorits i sectors més empobrits, és perillosa en termes polítics i sindicals. Però també ho és en termes d'anàlisi sociològica car presenta la precarietat com un fenomen nou en la història, obviant que la precarietat és consubstancial a la classe treballadora des del seu origen. Per tant, teories com el "precariat" no ens serveixen per comprendre el fenomen de transformació que està patint el món del treball, on la precarietat s'està estenent entre tots els sectors de la classe treballadora, fins i tot d'aquella que havia assolit certs drets laborals i salarials.

És important destacar aquesta idea, però: no tothom pateix d'igual manera la precarització generalitzada del món del treball. És evident que no és el mateix que el fill de l'exministre De Guindos sigui becari cobrant 400 euros al mes, que la filla d'un senyor de la neteja que intenta obrir-se pas en el món del dret hagi de fer pràctiques gratuïtes per poder fer contactes. Ambdues persones serien per a Standing part del "precariat". Tots dos són joves però, com veiem, no surten del mateix punt de partida. D'aquí que em preguntí si no serem davant un mur de classe en comptes d'un mur generacional.

Potser estic dient coses òbvies que segurament en un context com aquest, compost de persones de l'esquerra, semblen prescindibles. Tothom (o gairebé tothom) té clar que hi ha classes socials, que el sistema capitalista genera pobresa, que perquè uns siguin rics, altres

---

² Guy Standing (2013). *El precariado. Una nueva clase social*. Ediciones de Pasado y Presente. Barcelona.

han de ser pobres, etc. Però, tothom té clar com aquest sistema afecta de manera desigual les diferents classes socials i, en concret, els fills i filles de la classe obrera?

Fa anys, Ricardo Romero, àlies Nega, el meu company d'escriptura, i jo vam participar en un debat que es plantejava en termes semblants a aquest: hi havia una bretxa entre les noves generacions d'intel·lectuals a l'Estat i l'antiga intel·lectualitat provinent de la Transició? Era un debat que es va proposar a les pàgines del diari *Público* i CTXT. En la nostra reflexió, titulada "La brecha de clase: el debate oculto",³ ja plantejàvem el problema d'enfocar el debat en una bretxa que no era, ni molt menys, la cabdal, des del nostre punt de vista.

Qui podia formar part de la nova intel·lectualitat i de l'antiga en una societat on la classe obrera, en termes generals, és aliena als debats d'índole intel·lectual perquè no forma part dels cercles acadèmics i/o mediàtics on aquests tenen lloc? Com podia la classe obrera, dedicada durant la gran part del dia a vendre la seva força de treball en tasques allunyades del món intel·lectual, competir en igualtat de condicions amb aquells que dediquen tota la seva jornada laboral a formar-se acadèmicament o intel·lectualment? Quan vàiem les dades i comprovàvem que el 1968 els fills d'obrers agrícoles, peons, obrers sense qualificar i personal de servei eren només el 2,75% del estudiants universitaris a l'Estat espanyol,⁴ es reforçava la nostra percepció que el món acadèmic de finals dels seixanta i inicis del setanta (el món que porta al desenvolupament d'una carrera de tipus intel·lectual) estava conformat per fills i filles d'una classe social que no era la classe obrera. Això, evidentment, exclouïa amplis sectors socials de la població, que patien el seu propi "sostre de vidre" per qüestions socioeconòmiques.

Algú podria dir que això era fruit de les condicions paupèrrimes en què vivia la classe obrera i la pagesia durant la dictadura, que

³ <http://www.espacio-publico.com/un-debate-largamente-aplazado#comment-5533>

⁴ Salustiano del Campo (1968). "Procedencia social del universitario", a *Cambios sociales y formas de vida*, Ed. Ariel, pp. 200-210.

arrossegaven la pobresa de la postguerra i l'estigma d'haver estat els perdedors de la guerra. Ara bé, quan anem a dades més actualitzades del Ministeri d'Educació espanyol, del curs acadèmic 2011-2012, trobem que menys del 10% dels estudiants universitaris són fills de treballadors no qualificats (i menys del 4% són fills de pares i mares sense estudis).⁵ Altres dades, com l'enquesta europea Eurostudent IV, ens mostren que el 74% dels estudiants universitaris de l'Estat són fills de professionals de nivell mitjà-alt. I només el 26,9% ho serien de treballadors manuals.⁶

Sigui quina sigui la dada que agafem, és clar que estem molt lluny de trobar-nos un sistema que, en el món educatiu, expressi una veritable igualtat d'oportunitats. Sembla evident que el sistema educatiu no està aconseguint la seva suposada funció d'esdevenir un espai on les diferències d'origen s'esvaeixin i es promocióni la meritocràcia. No funciona com a espai d'integració sinó de segregació.⁷

Més aviat funciona, com va dir Bourdieu, l'elecció dels elegits. Podria posar molts exemples en aquest sentit de l'àmbit universitari, però me'ls estalviaré perquè no són l'objecte de la xerrada d'avui. Només diré que el producte que tenim és una majoria de professors universitaris provinents de les "classes mitjanes" (el que abans anomenàvem petita burgesia) que viu molt allunyada de les condicions de vida i la manera de pensar de la classe treballadora, per molt que arribi a la universitat i acabi patint condicions laborals i salarials de precarietat.

Aquest món acadèmic, força endogàmic, que ara ha irromput en l'àmbit polític amb l'arribada de Podemos (quan, a la fi, els politòlegs hem tingut visibilitat, igual que amb la gent de Politikon, tot i que

---

5 Vegeu Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (2012). *Datos y cifras del sistema universitario español. Curso 2012-2013*. Ed. Secretaría General Técnica, Madrid, p. 19.

6 M. Baraño *et. al.* (2011). "Procedencia sociofamiliar", a A. Ariño i R. Llopis (dirs.). *¿Universidad sin clases? Condiciones de vida de los estudiantes universitarios en España (Eurostudent IV)*. Ed. Secretaría General Técnica, Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, Madrid, p. 102.

7 <http://ctxt.es/es/20180207/Firmas/17738/Educacion-espana-desigualdad-segregacion.htm>

sempre parlin els mateixos politòlegs als mitjans i amb una mateixa visió, tot s'ha de dir), té un origen de classe que potser explica per què es plantegen els debats en uns termes i no en d'altres.

Aquest biaix de classe, per cert, no afecta només el món acadèmic sinó també el polític, el dels mitjans de comunicació, el cultural i un llarg etcètera, com Ricardo Romero i jo tractem d'explicar al nostre llibre *La clase obrera no va al paraíso*. Potser per aquest motiu a l'Estat espanyol hem tingut molts polítics parlant de la "generació millor preparada de la història", denunciant que aquests joves havien hagut d'exiliar-se per poder trobar feina a l'estranger, però es parla poc del jovent que no ha pogut o volgut estudiar una carrera universitària. Segons algunes dades, a l'Estat només quatre de cada deu joves entre 25 i 34 anys té estudis universitaris, i d'aquests només un de cada sis ha estudiat un màster o títol equivalent.⁸ Aquest jovent és el que pateix de manera més forta els embats de l'atur i la crisi, però sembla que no centra els debats de l'esquerra ni les preocupacions polítiques.

L'important és que la classe i el nivell educatiu s'hereten: només un 3% dels fills de pares i mares amb alt nivell educatiu tenen baix nivell educatiu, mentre que el 18% dels fills de pares i mares amb baix nivell educatiu tenen un alt nivell educatiu, com mostrem amb dades al llibre. A Catalunya i a l'Estat espanyol en general hi ha una correlació entre nivell educatiu, nivell ocupacional i nivell de renda. I això, entre d'altres factors, ajuda a explicar la classe social d'una persona.

Per tant, quan creuem totes aquestes dades, ens adonem que potser no s'està produint la mobilitat social entre classes que s'hauria de produir si aquesta societat funcionés només en termes "meritocràtics", com ens diu el sistema a través dels seus mitjans i portaveus (la qual cosa sabem que és falsa perquè no funciona així).

Per tant, plantejar el debat en termes de bretxa generacional és obviar que, tot i que en termes generals hi ha canvis que s'han

---

⁸ Jorge Sola Espinosa (2018). "La invisibilización de la clase trabajadora", a Adrián Tarín Sanz i José Manuel Otero (coords.). *La clase trabajadora. ¿Sujeto de cambio en el siglo XXI?* Ed. Siglo XXI, Madrid, p. 116.

produït al nostre país o al món que ens afecten com a generació, hi ha aspectes estructurals molt determinants per a les nostres vides i projeccions futures com és la classe social d'origen.

La classe social d'origen és la que et permet poder reaccionar d'una manera o d'una altra als canvis econòmics, laborals, culturals o socials que afecten un país. També als embats del capitalisme en el món del treball que es produeixen a escala mundial des de la dècada dels setanta, amb el sorgiment del neoliberalisme.

Per exemple, és evident que les dades sobre la inferior remuneració dels joves respecte a altres generacions s'expliquen per les transformacions del món del treball, provocades per la necessitat del sistema capitalista de posar fi al descens de la seva taxa de benefici. D'aquí el pas del fordisme al toyotisme i altres modalitats de producció que pretenen superexplotar la classe treballadora, no només la de la perifèria sinó també la del centre.

En aquesta lluita per augmentar l'extracció de plusvàlua en benefici del capital es produeixen altres moviments del capital com ara l'apropiació per desposseïció, de la qual parlen autors com David Harvey o Elmar Altvater, és a dir, la privatització d'àmbits i esferes que abans eren patrimoni públic i que ara es privatitzen per treure'n benefici (pensions, serveis públics, etc.). Crec que sense entendre com funciona el capitalisme i els seus moviments globals, amb el seu impacte a l'especificitat local de cada estat o territori però sense perdre de vista la seva visió mundial, no podrem explicar res del que ens està passant.

En aquest sentit, els joves som víctimes d'un moment històric on el socialisme i les seves idees d'igualtat, repartiment equitatiu de la riquesa i altres valors associats amb propostes d'organització politicoeconòmica alternatives han estat aniquilades del debat públic, fins i tot a l'esquerra. Darrere d'aquesta desaparició o del reflux ideològic trobem la implosió de l'URSS, sens dubte, i la manca d'una alternativa visible i tangible a l'ordenament mundial actual on no hi ha un pol de poder que plantegi un qüestionament a l'ordre capitalista, tret de Cuba, Bolívia o Veneçuela, que són països fortament demonitzats en els mitjans i presentats com a fallits (no

entrarem ara a analitzar per què i què hi ha de veritat en el que es planteja com a "realitat mediàtica" sobre ells).

Potser sembla que m'estic anant del tema situant-me en aspectes més teòrics però, en realitat, no ho crec pas. És cabdal per donar respostes -i crec que aquesta és la funció d'aquesta Universitat, plantejar problemes i reflexions que puguin donar resposta a aquests problemes- que tinguem un bon diagnòstic del que ens està passant. No només que ens quedem amb les dades que mostren una bretxa entre generacions però que no expliquen que, darrere d'aquesta bretxa, hi ha una ofensiva econòmica que no afecta tothom per igual. És important dir-ho: no tots els joves tenen les mateixes oportunitats ni les mateixes dificultats, malgrat compartir una conjuntura històrica determinada en la qual han d'interactuar.

Des del meu punt de vista, la lluita no és per assolir que els joves ¿aconseguim? (crec que jo ja no tipifico com a jove, tinc 40 anys) més representativitat política o inserció laboral o millors salaris respecte a altres generacions. La lluita és per parar aquesta ofensiva global, on els joves han d'assumir que la lluita per les pensions és també seva, on els joves de classe treballadora s'adonin que heretaran la classe social dels seus pares i viuran essent esclaus si no fan quelcom per canviar-ho.

Però la lluita també és per posar l'accent on correspon. La bretxa, el mur infranquejable o el sostre de vidre no és generacional. És de classe. I qui ho plantegi en termes de "deixeu passar aquesta generació" en realitat el que sembla voler dir és "deixa'm, que ara em toca a mi" en comptes de "vull ser aquí per lluitar per la meua classe, perquè s'acabi l'opressió".

Moltes gràcies per la vostra atenció.

Arantxa Tirado

@aran_tirado

Barcelona, 5 de juliol del 2018